

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félooldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

Az előfizetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések szintén a szerkesztőhöz intézendők.

A dolog summája.

VI.

A napokban a debreczeni theologia egyik tudós s általam kiválólag becsült tanárával nt. Balogh Ferencz urral találkozhatni szerencsém lévén, korábbi levelezésünkből kifolyólag egyenesen felszólított, hogy azokra a mai napság oly sokszor emlegetett „vallásos estélyek“-re nézve e lapok hasábján fejtssem ki nézetemet. Most hát ezt tenni egyenesen elkötelezve érzem magamat és pedig annyival inkább, mert mint a „Dunántúli Protestáns Lap“ folyó évi 23-ik számából látom, a május 19-én tartott belmissiói értekezlet ezzel a kérdéssel is foglalkozott s álláspontját körvonalozta.

Felteszem tehát a kérdést én is, hogy vajjon azokra a „vallásos estélyekre“ van-e egyáltalában szükségünk? De mielőtt ezen kérdésre akár igenleges, akár nemleges feleletet adnánk, szükséges a fogalommal tisztába jönnünk s a kérdést minden kétséget kizáró világossággal pacciziroznunk.

Sokan ugyanis a „vallásos estélyek“ alatt afféle téli összejöveteleket értenek, hol a felolvasások tárgyát gazdasági, társadalmi, szépirodalmi, természettudományi, történelmi stb. stb. ismeretek vegyesen képezik s így azokon a község vagy város lakosai valláskülönbség nélkül mindenkor bátran megjelenhetnek. Természetesen az efféle estélyek ellen okos embernek semminemű kifogása nem lehet. A keresztyén vallás és így a kálvinizmus is a világosság vallása s egyik célunk éppen az, hogy magát az életet az egész vonalon átalhassuk s az igaz műveltség fényével bevilágosítsuk. A hol tehát az ilyen estélyek rendezésére alkalmas helyiségek és emberek is vannak: ott bizony okosan cselekszik ha munkához látnak.

Csakhogy egy kis bökkenő van a dologban; a mennyiben az *ilyen általános kultur jellegű estélyek szorosabb értelemben nem tartoznak ám a belmissió speczialis eszközei közé* s végtelen nagy tévedésben van az, ki ha ilyen estélyeket rendez, azt gondolja, hogy azzal immár belmissionarius lett. Igenis! *én szerintem* belmissiót végez; de mint a kérdéssel behatóan foglalkozók előtt tudva van, a modern belmissió apostolainak azokról a „vallásos estélyek“-ről egészen más fogalmak és czélok lebegnek szemük előtt! „A theoretikus és praktikus materialismus — mondja egy hírneves belmissió-író — az olympusiak és képzett epikureusok köréből leszállott a nép rétegeibe“ tehát az egyháznak itt kell azzal harcra kelni. Prédikálni kell azoknak, kik a templomba nem járnak s ott predikációt nem hallanak.

Világos tehát, hogy itt formális istenitiszteletről van szó, melyet természetesen szigorú felekezeti szellemben kell vezetni; de mégis azzal a különbséggel, hogy míg a templomban vitának helye nem lehet, ezeken az estélyeken azt egyenesen provokálni kell s a beszédek alatt a hallgatóságnak mindenféle szórakozást meg lehet engedni (a ki Berlinben járt tudhatja, hogy Stöckert az udvari exlelkészt sokszor sörözés közben hallgatják!) azt hiszem azonban, hogy Magyarországon ilyen szabadságot mégis senki sem akar. Marad tehát érintetlenül az istenitiszteleti és felekezeti jelleg.

Az ilyen apologetikus jellegű estélyek tulajdonképpen a külföldön már igen régi eredetűek mert p. o. ilyeneket *Hagenbach* és *De Wette* Bâselben már a 30-as években rendezgettek; sőt azt is láttuk, tudjuk, hogy időközönként (de nem rendszeresen!) ilyenek ott, azóta is tartatnak. Csakhogy jegyezzük meg jól, hogy azt a belmissió legmelegebb barátai is nyíltan

vallják, írják és hirdetik, hogy az ilyen estélyekre szükség csakis a nagyobb és gyárvárosokban van, de nem a falusi gyülekezetekben.

A mi már most bennünket közelebről illet, mindenekelőtt tegyünk különbséget mi is a városi és falusi gyülekezetek között. Nagyobb városokban egészen más az élet, mások a viszonyok, mint a vidéken. Sőt mások az emberek is. Ha hát, teszem fel, Budapesten üdvöseknek bizonyultak az efféle „vallásos estélyek“: ám csak rendezgessék azokat továbbra is. Van ott ember elég a gáton; pénz is van bőségesen s reményilem annak a nemes tűzzel végzett s már több éves fővárosi belmissiónak ma már szintén van annyi eredménye, hogy *kizárólag a fővárosi hívek áldozatkészsége folytán* akár mindenik utca sarkára egy-egy monumentalis „Lesehallét“ emelhetnek s a budai *zászló* szegei hozzánk vidéki elárvult és szegény gyülekezetekhez a minapában csakis *tévedésből* küldettek!? Ámbár az én meggyőződésem az, hogy az Istenháza, a templom mégis csak hathatósabb eszköze a józan vallásosság munkálásának, mint az efféle modern zsinagógák; és Budapesten is jobban cselekednének, ha a helyett hogy azt a kálvintéri templomot hetenként csak *két ízben*, t. i. vasárnap és csütörtökön délelőtt nyitják meg: *minden nap* feltárnák a hívek előtt s ott tartanak az istenitiszteleket. Mert közöttünk az egyik nagy különbség épen az, hogy nálunk az alföldön istenitisztelekre naponként kétszer harangoznak s a hívek ugyanannyiszor jelenhetnek meg az imádság házában. Mi, hála legyen az Istennek! az afféle istentagadó *tömegeket* sem ismerjük, a melyekkel az istenitisztelek alatt formális vitákat kellene folytatnunk. A mi népünk még eddig a templomot szereti; gyakorolja; arra *valóságos kegyelettel tekint* s jobban esik neki, ha a halottját is idehozza; itt predikáltatja el, a mikor ismét csak az evangeliumot hirdetjük neki. Hogy egyeseknek a lámpafénynél rendezett „estélyek“ tetszenek, az semmit sem bizonyít; mert rengeteg sokan vannak olyanok is, a kik — teszem fel — a „*mindszenti*“ temető és sírok kivilágításáért valósággal rajonganak s ha rajtok állana, ezt a patentírozott pápista szokást a református egyházba ma behoznál. És én szemben az efféle túlzásokkal, — a mikre némelyek annyira szeretnek hivatkozni, — tudnék példát hozni fel rá, hogy egy virágzó kálvinista gyülekezet öntudatos lakossága formaliter és épen azon *botránkozott meg*, a mikor a lelkész — bár pusztá jóakarattól — a templomon kívül és estve kezdett istenitiszteleket rendezni. „Azért jöttünk az úrhoz, — mondotta néhány ember szónoka egy lelkipásztornak — hogy megkér-

dezzük öntől, hogy tulajdonképen miért is építettük hát mi drága pénzen azt a templomot, *ha most már egy valláson vagyunk a nazarénu-sokkal!?*“ S tény, hogy az ilyen estélyeken csakis a túlzásokra hajlandó elemek vesznek részt, kiknek nem elég naponként két ízben templomba menni, hanem szakadatlanul imádkozni s közbe-közbe szunyadozni szeretnének. *Azok, a kik a templomot kerülik, itt sem jelennek meg.* Csak a rajongók számát szaporítjuk tehát; pedig nem állított minket a mi vallásunk — de még a Krisztus sem — az ég és a föld közé, hogy ott oszlopos szentek módjára vezekeljünk; hanem munkára hívott el s az élet mindennemű viszonyainak az áthatására útasított. S jegyezzük meg jól, hogy a túlzás sehol sem oly veszedelmes, mint a rajongás terén s már is szomorúan mutatkoznak a jelek, hogy mi lesz ennek a gyümölcse! Épen e sorok írásakor olvasom ugyanis egyik debreczeni politikai lapból, hogy Vámos-Pércsen özv. Molnár Istvánné megőrült s ez az asszony a vallás örültje. Mert nemrégiben hozzá valami baptista asszony költözködött, „ki a folytonos imádkoztatással, zsol-tározással annyira megzavarta a szegény asszony esztét, hogy néhány nap előtt elvesztette öntudatát. Tegnap már a dühös örültség jelei is kezdtek mutatkozni rajta, a mennyiben három kis gyermekét el akarta pusztítani. Beszállították Debreczenbe.“ Hozzáteszi a tudósító azt is, hogy az elvégre is alig egy pár ezer lelket számláló Vámos-Pércsen ez már az idén a 3-ik ilyen tébolyodott. Sok dolgok vannak, a mit még most el nem hordozhatunk. Minek hát ezeket elhordozásra erőszakolni!?

De ha mindez így nem volna is: sem *erőnk* sem *helyiségünk* nincs az efféle vallásos estélyek rendszeres ellátására. Azt meg, hogy boldogboldogtalan feltolhassa magát, ki volna hajlandó megengedni!? Kisebb gyülekezetekben még talán az egy lelkész is tehetne valamit; de hát ott ahol 5—10,000 lélek gondjai egyetlenegy ember vállain nyugosznak? mi a kiknek ez a sors jutott osztályrészül s a kik sem a vásár,- sem az ünnep,- sem a hétköznapi pihenést nem ismerjük s nem egyszer a legszegényebb nap-számásra is irigykedve gondolunk: mi tudjuk legjobban, hogy mi az, a mi lehetetlen! Atyámfiai férfiak! Ezen a bajon segítetek legelőször s aztán jöhetnek a többi reformok. Már egy ízben írtam felőle s most ismétlem, hogy az alföldi nagyobb egyházközségekben pusztán a halottak elpredikálása oly óriási teher, hogyha egy német országgyűlési képviselő a választások alatt a sok beszéd miatt tudó tágulásba esik: valóban Isten csodája az, hogy a nagy egyház-

községek lelkipásztorai éltök delén egytől-egyig mind el nem hullanak, különben tanúságos és szomorú példával e tekintetben is szolgálhatok.

A század elején tehát abban az időben a mikor állami és egyházi életünk fejletlensége miatt a lelkészi teendők a mainál tízszer szűkebb körre szorítkoztak: Szoboszló lelkipásztora a töméntelen sok halotti predikációk folytán teljesen kimerülve a halotti anyakönyv margójára ezt írta: „sic sepeliunt mortui vivos!“ El is temették . . . őt magát is, mert néhány hét múlva már az ő neve is ebbe az anyakönyvbe került . . . ! Különben ezt csak mellékesen azok felvilágosítására a kik a mi helyzetünket afféle aranyos állapotnak gondolják.

Visszatérve tárgyunkhoz; ismételjük, hogy ott ahol a tulajdonképpeni intelligens ember csak a lelkész: attól azt kívánni, hogy hetenként egyszer-kétszer estveli felolvasásokat is tartson, legalább is igazságtalanság, hogy ne mondjam embertelenség. Hiszen nekünk még más dolgaink is vannak s nekem p. o. évenként csak a község számadásainak megvizsgálásával is heteket kell eltöltenem s vagy akarom vagy sem tennem kell, mert a hiveim bizalma csak bennem összpontosul s belátom azt, hogy ez is belmissió.

És ha mindez így nem volna is, az ilyen estélyek rendezésére nincs nekünk falu helyen *alkalmas helyiségünk*. Az iskola terme 5—600 lelkes gyülekezetben e czélnak annyira amennyire megfelelhethet; dehát a több ezer lelket számláló egyházak lelkészei mit csináljanak? Öt-hatezer forintos termet építsenek? Nagyon szép! Csak-hogy mi akik a néppel együtt élünk; együtt szenvedünk s évenként a templomra és iskolára kéregetők légióinak jövedelmünk egy tizedrészét kiosztjuk, holott talán a mi templomunk fedele is csorog s egy-egy tanító előtt egy-egy tanterembe nálunk is 150—160 gyermek van összezsufolva s rajta segíteni nem vagyunk képesek: mi tudjuk legjobban, hogy némely falusi gyülekezetnek mily roppant erejébe kerül csak a templomát és iskoláját is jó karban tartani. Elismerem szívesen, sőt tudom hogy p. o. a fővárosban mindez másként van . . . . . dehát én Istenem! végezze kiki a maga dolgát! Én úgy gondolom, hogy az is csak valami . . . . !?

És most még egyet.

Különösen olyan községekben, ahol többféle felekezet lakik, vigyázzon minden lelkész-társam s elhamarkodva bele ne menjen ezeknek a vallásos estélyeknek a rendezésébe, mert keservesen fogja megbánni! Csakhamar tapasztalni fogja ugyanis — főleg ott hol a felekezetek meglehetősen egy számarányban laknak, — hogy ezek az estélyek a különböző

vallású lakosok között szükséges békességes együttélés megzavarására vezetnek. Ez is bebizonyosodott már s a reactio nem is maradt el. Néhány hete, hogy hallottam, hogy a tiszántúli egyház kerület egyik exponált helyén a község a ref. egyházat s annak nevelő intézeteit évről-évre segítette t. i. addig, míg ezek a „vallásos estélyek“ ott divatba jöttek. De mikor azoknak egynémelyikén más felekezetbeliek is megjelentek s fültanui lettek olyan megcsontosodott felekezeti nyilatkozatoknak, melyek az ilyen estélyeken ki sem kerülhetők: lett azonnal óriási ribillió, melyből kifolyólag először az addig közkedveltségnek örvendő lelkészt barátságosan figyelmeztették; azután pedig a képviselő-testületi gyűlésen az arra igazán rászorult ref. egyháztól mindennemű segítyt megvontak. Ez az élet kedves uraim! Nem az a mire minket önök akarnak taníttatni. Kétségtelen azonban, hogy mind ez a rendes templomi istenitisztelek keretén belől elő nem fordulhat; mert azt p. o. mindenki tudja, hogy ez református templom s ha talán valaki túlérzékeny, egyszerűen nem megy oda a hol az ő meggyőződésével *századok óta* ellenkező dolgokat hirdetnek. No meg aztán a mi templomaink ma már inkább a békességnek, mint a polemikának a csarnokai.

S ezzel kapcsolatban szinte lehetetlen, hogy egy rokonjelligű kérdésre ne reflektáljak.

Az új egyházpolitikai törvények életbelépte óta hányszor találkoztunk már vádakkal részint általánosan, részint ad hominem, hogy a pápista papok térítgetnek; de mi semmit nem csinálunk stb. stb. Az ilyen vádak is rendszerint a zöldasztalok fülledt levegőjével telített, de az életet nem ismerő tudós koponyákban szoktak megfogamzani. Hát, hogy magamról beszéljek, én ezen a vidéken úgy vagyok általában ismeretes (nem tudom: dicsőségem-é vagy gyalázatom!?) mint „ultramontan kálvinista.“ Egyik katolikus lelkész-társam installációján, a hol én is megjelentem, Hajdúvármegye alispánja köszöntött fel ezen a czimen! A ki- és áttérések dolgában is úgy vagyok, hogy a mérleg évenként inkább a mi javunkra billen. De ezennel őszintén és férfias nyíltsággal bevallom, hogy tudomásom szerint nekem ebben semmi érdemem nincs. A hiveim érdeme. Én magam piszkosabb munkát alig ismerek, mint a szemérmetlen proselitafogdosást. S elvégre is mi haszon benne!? Valamire való ember a vallását úgy sem hagyja el; rábeszélésre legkevésbé! S ha mint némelyek szeretnék, az ilyen lelki vadászatot rendszerezsíteniék? az Isten tudja csak, hogy ezt a mi most is oly sok sebből vérző szegény hazánkat és társadalmunkat rövid időn milyen kietlen

nyomorúságba taszitanánk. Erre is az élet tanított meg engemet. S a sajnálatraméltó csak az, hogy azok akik egy-egy vádat meggondolatlanul kidobnak, a viszonyokkal soha számot nem vetnek. Pedig lássák csak uraim, ha térítgetnénk, idehaza a községünkben marnának össze bennünket s mint bigott türelmetlen, obscurus és középkorba való kálvinista jezsuitáknak (ezeket a czimeket mind megkapnók!) neutralizálnák minden törekvésünket; s ha békesség okáért s talán magasabb szempontból — mely egyházunk érdekeivel összeeshetik, — minden erőszakoskodástól óvakodunk: akkor meg hanyagsággal vádolnak legjobb embereink! Hát hol van itt az igazság s az a határvonal melyen túl nem mehetünk innen, maradni nem szabad!? Bizzák csak reánk, majd megkeressük mi azt magunk; a fődolog az, hogy kiki vessen számot a maga gyülekezetének a helyzetével és viszonyaival s egyes kidobott jelszavaknak fel ne üljön, mert a mellett, hogy magának véghe-tetlen sok keserű perczeket szerez: a magasabb református érdekeknek is okvetlenül árt.

Püspökladány, 1897. junius hó.

Eröss Lajos,
ev. ref. lelkész.

Mi közünk a római katolikus egyház autonómiájához?

E kérdést nem kisebb ember, mint Révész Imre tette fel a Figyelmező 1871. márcziusi számában s az akkori viszonyoknak megfelelő találó választ meg is adta e kérdésre. Válaszának kiemelkedő pontja, mely ma nap-ság sokkal közelebről érdeklí a protestántizmust, ez: „Igen alapos ok van feltenni azt, hogy ama roppant javak és javadalmak, a melyeknek kizárólag római katolikus czélokra való örökös körülszanczolásáról vagyonszó, országos forrásból vették eredetüket és országos rendeltetéssel bírnak; sőt még az sem lehetetlen, hogy valami része a szóban forgó javaknak és javadalmaknak minden törvény és igazság ellenére a protestánsok kezéből vétetett el.“

A most folyó autonómiai mozgalmak egy dologban már világosan engednek látni bennünket és ez az, hogy ma valaha, úgy ma igazán ama roppant javak és javadalmaknak kizárólag római katolikus czélokra való örökös körülszanczolásáról vagyonszó. Elöttünk a program, melyet egyik legtekintélyesebb protestáns vidékünknek buzgó róm. kath. képviselője szerkesztett s e program kiemelkedő pontja ama czél, melyről szólottunk. Ezt mondja ugyanis a 4-ik szám alatt: *Követeljük a felekezeten kívül álló államtól az alapok és alapítványok jogi természetének megállapítását és a katolikus egyház, illetve a magyar katolikusok egyetemének tulajdonát képező vagyonnak rendeltetési céljaira való fordításának biztosításával az önkormányzat részére leendő kiszolgáltatását.* E pont ellen nem lehet senkinek kifogása a r. kath. egyház érdekei szempontjából; de ezzel szemben épen az egyházpolitikai törvények miatt bizony nem előnyünkre változott helyzet mellett méltán

intéhetünk ily éltelmű kérdést a magyar hazához: *„Ime, mi mindenekeket elhagytunk te érte; mint lésszen azért dolgunk?“*

Ama buzgó r. katolikus férfi programjában rólunk protestánsokról nem gondoskodhatik, hálával kell fogadnunk azt is tőle, hogy a pontozatok közé eme valóban liberális elvet fölvette: *Követeljük a felekezetek közötti békét és a vallási türelmességet.* Szép elv s hálásak is tudnánk lenni érte, ha ennek áldását a r. katolikus egyház autonómiája meghozná mindnyájunk számára; de olyan sok keserű tapasztalataink vannak már a multból, mindenekefelett pedig a jelenből, hogy önkéntelenül eszünkbe jut s óvatosságra int a régi mondás: *„Timeo Danaos et dona ferentes.“*

A felekezetek közötti békét és a vallási türelmességet követelik — kitől? Bizonyára nem az államtól, mert az ma már a felekezeteken kívül áll; talán tőlünk protestánsoktól? hiszen mi az a bárány vagyunk, kik rég nem zavarjuk a forrás vizét. Nincs másként, mint hogy magától a r. katolicizmustól követelik azt. Gratulálunk az önbeismeréshez, várhatnók is a megjobbulást, ha kedves testvéreink nem volnának olyan harcziások s nem autonómiát, hanem egy olyan reformációt hajtának végre önmagukon, melynek áldásos gyümölese a békeszeretet, a türelem lenne.

Nekünk, protestánsoknak kéréllhetetlen logikánk van. Szerintünk, a mint fából nem lehet vaskarikát csinálni: úgy a r. katolicizmusnak a gazdagság fegyvereinek fölhasználására szabadabb kezét biztosító autonómiától sem vagyunk képesek ama szép elv megvalósulását reményleni.

Most talán még inkább igaz az, a mit Révész Imre 1871-ben írt: *„Pézt e kor Istene“* s bizony féltő, hogy majd az autonómia szerint az óriási vagyont dirigáló katolikus világiak olyan czirkumspektus hordozói lesznek a klérus uszályának, hogy ők maguk is elfelejtik majd a felekezetek közötti békét és vallási türelmet ápolni.

Adja Isten, nemes törekvésű uraim, hogy ne úgy legyen; de önök — ne vegyék rosz néven — nem ösmerik a hálót, melyben fogva tartatnak s melybe most az autonómia aranyos, de erősebb szálaival akarják még jobban befonni magukat. Szinte látni vélem a felekezetek közötti béke és vallási türelem áldásait e hazára árasztani akaró klérus e feletti jóízű kerek mosolyát.

Sok szerencsét kívánunk a kilátásba helyezett szép reményekhez, de a haza, a felekezetek közötti egyenjogúság, béke és vallási türelem érdekében egy igazán helyes megoldási módját tudnók ajánlani a róm. kath. egyház autonómiájának: *mondjon le az egyház mindazon állami eredetű javakról, melyek nem kizárólag a kultusz céljaira adattak s ezek alapján az állam átveszi a közoktatásügyet; egyéb javakról pedig az autonómia keretében rendelkezésként az egyház magasztos céljainak megfelelően.*

Az eszme nem új. Midőn a 48-iki időkben Lonovits, Csanádnak nagytekintélyű püspöke azon kérdést intézte Kossuth-hoz, hogy reményli: miszerint Kossuth pártolni fogja őt, ha a vallásfelekezetek közötti egyenlőség alapján követelni fogja, hogy a r. kath. egyház szintazon autonómiával bírjon, melylyel a protestánsok bírnak, — Kossuth így válaszolt: *„Kétségtelenül. Hanem a syllogizmusnak corollariuma is van. A ki azt mondja: én felmondom a függést az államtól, nem tőröm semmi rendelkezését, semmi avatkozását, szóval semmit abból, a mit így neveznek „jura majestatica circa sacra“, annak*

azt is lell mo lania, hogy „de nem is veszek igénybe semmi javadalmat, semmi ellátást az államtól.“ Ezt ön, ki oly nagy mester a logikában, nem lehet, hogy természetesnek, igazságosnak el ne ismerje. Ha önnek makói tisztartója azt mondaná: én felmondok püspökségednek minden függést, minden avatkozási jogot, — autonom tisztartó leszek, de a fizetést megtartom, — nem gondolom, hogy méltóságod ezt méltányosnak találná. Remélem tehát, midőn az autonómiát indítványozza ön, egyszersmind ki fogja ön jelenteni, hogy a magas klérus az államtól eddig élvezett ellátásról és javadalmakról önként lemond. Hálás előismeréssel fogjuk az autonómia e szükségszerű corollariumát törvénybe iktatni a magyar kath. klérus örök dicsőségére.“

Igy vezetne az autonómia egyenjogúságra s így lenne biztosítva valóban a felekezetek közötti béke, mert ez összetörné a vallási türelmetlenség fegyverét; ilyen programot szeretnénk mi az egyenjogúsáért hajdan annyi vért ontott hajduk jeles képviselőjétől.

Justus.

TANÜGY.

A határozók rendszere középiskolai magyar nyelv-tanításunkban.

(Folyt.)

Az elmondottakból pedig kitűnik, hogy Király Pálnál a kiegészítő definitiójának tudományos alapja nincs, sőt a definitió is teljesen téves, amennyiben a saját maga által felhozott példákra sem illik. Igaz, hogy ő egy helyen a vonzat törvényéről is beszél; de azt nem vehetjük definitiónak, mert akkor egy és ugyanazon dolognak két különböző értelmezését kellene neki tulajdonítanunk; ilyen botlást azonban következtetlenségének kézzelfogható példái után sem akarunk róla feltételezni.

Nem az lévén a célom, hogy nyelvtant bíráljak, hanem csak a kiegészítő tudományos voltának kutatása: nem időzhetek tovább Király Pál könyvével, nem terjeszkedhetem ki a részletekre, melyekből még több bizonyosságot lehetne előhozni a kiegészítő hypothesisnek légből kapott voltára. A Király Pál-féle kiegészítő után lássuk most a Szemák István-félet.

Szemák szintén a mondatrészek egy külön fajának tekinti a kiegészítőt, de existenciáját egészen más alapra építi, mint Király Pál. A faj fogalmát egy kissé tágitja, a kiegészítő közé veszi a mai határozós nyelvtanok kiegészítőjét, az u. n. *nomen praedictivumot* is. Az ő definitiója im ez: „Ha a bővítmény a nyelvtanilag különben teljes mondatot értelemre nézve is teljessé teszi, akkor az oly bővítményt tárgynak vagy kiegészítőnek nevezzük.“ Határozó pedig szerinte *akkor* a mondatrész, *ha* az a nyelvtanilag és értelemre nézve is teljes mondatot még közelebbről meghatározza.

Ime, Szemák semmit sem tud a Király Pál három külön érdekéről. Ő már egészen más szempontból osztályoz s más úton jut a kiegészítőhöz. Szerinte a *teljes* mondat három féle: nyelvtanilag teljes mondat: a melyben csak alany és állítmány van; nyelvtanilag és értelmileg teljes mondat, a melyben az alanyon és állítmányon kívül kiegészítő van; s végre nyelvtanilag és értelmileg teljes, közelebbről is meghatározott mondat. Ebből aztán könnyű megalkotni a kiegészítő definitióját: az a mondatrész, mely a nyelvtanilag már teljes mondatot az értelemre nézve is teljessé teszi.

Ha már most ebből az okoskodásból le akarjuk vonni a következtetéseket, igen különös eredményre jutunk. Először is az olyan mondat, melyben kiegészítő nincs, értelemre nézve nem teljes, vagy más szóval értelmetlenség p. o. *este van*, ezt nem lehet érteni, mert csak nyelvtanilag teljes. De hiába van, az az hogy nem is lehet a mondatba határozó mindaddig, míg kiegészítő nincs benne, mert hiszen a határozó csak nyelvtanilag és értelemre nézve teljes mondatához járulhat. E szerint pl. ilyen mondatot:

„Udvaron fehérlik szőre egy tehénnek,“

Szemák nem ismer, mert ebben van ugyan határozó, de nincs kiegészítő. Vagy ha elismeri is mondatnak, értelmileg hiányos az értelem képviselő kiegészítő nélkül.

Vagy lássuk az ő inductív eljárását eredetiben.

Magyar nyelvtanának 113-ik lapján következőleg fejtegeti ezt a kérdést:

„Emlékszem. — E mondat *nyelvtanilag teljes*, mert van benne alany és állítmány, de *értelemre nézve nem teljes* (hacsak azt nem akarom kifejezni, hogy: van emlékezőtehetségem,) mert ösztönszerűleg kérdelem: kire vagy mire emlékszem? ez okból kiegészítésre szorúl.

Emlékszem *rád*. — *Nyelvtanilag és értelemre nézve teljes* mondat. E teljességet a „*rád*“ szó adja meg; azért az *kiegészítő*.

Mindig szívesen emlékszem *rád*. A *nyelvtanilag és értelmileg teljes* állítást közelebbről meghatározom, amennyiben megmondom, *mikor* és *hogyan* emlékszem *rád*. A „*mindig*“ és „*szívesen*“ tehát határozók.

Igy Szemák. Hogy azonban ez okoskodás mennyire homályos, milyen semmit mondó s hogy ilyen formán bármely ragos és névutós mondatrész mondható kiegészítőnek is, határozónak is, könnyen belátható. Lássunk egy példát.

Megyek. — Nyelvtanilag teljes mondat, mert van benne alany és állítmány; de értelemre nézve nem teljes (ha csak azt nem akarom kifejezni, hogy helyemet változtatom,) mert ösztönszerűleg kérdelem: kihez vagy hová megyek? ez okból kiegészítésre szorúl.

Megyek Debrecenbe. — Nyelvtanilag és értelemre nézve teljes mondat. E teljességet a „Debrecenbe“ szó adja meg; azért az *kiegészítő*.

És így tovább ad absurdum.

Mindezek a gyakorlati példák világosan bizonyítják, hogy a Szemák definitója különbözik ugyan a Király Pálétól, mégis megegyezik vele felületesség tekintetében és így abban, hogy itt is, mint ott, a tudományos alapot nehéz volna kimutatni. Mert ha nem nézzük is a fentebb egyenesen levont következtetéseket, hanem gondoljuk azt, amit Szemák kifejezni *akart*: akkor is ki vonja meg a határt szorosán a kiegészítők és határozók közt? Szemák egy szóval sem mondja meg, miben áll tulajdonképpen a mondat teljessége értelemre nézve s mikor kezdődik a már nyelvtanilag és értelmileg teljes mondat még közelebbi meghatározása. A szavakkal játszik csak azért, hogy a kiegészítőnek, mint külön fajnak, alapot találhasson.

Komáromy Lajos az Ihász Gábor nyelvtanának 18-ik kiadását bírálván (Nyelvőr, V. 166.) kikél a kiegészítők nagyszáma és határozatlansága ellen; rámutat, hogy a különböző viszonyragos kiegészítők tulajdonképpen határozók s semmi ok sincs őket alaprólkülön külön osztályba sorozni. „A kiegészítők kategóriájából — úgy mond — csak a t, nek ragos mondatrészeket különítjük el a határozóktól, a többit mind a határozókhöz sorozzuk. Természetesen így a hely, idő, mód, ok,

célhatározók mellé még fel kell vennünk átvitt értelmű hely, mérték, eszköz, együttlét stb. határozókat is."

Ezzel a felfogással találkozunk már a Szvorényi József nyelvtanában in theoria, a mennyiben a mondatrészek osztályozásánál csak a -t, és -nek ragos mondatrészeket nevezi kiegészítőnek; a többiek határozók, még pedig a helyzetet jelentők, okhatározók, eszközhatározók és különféle körülmények határozói. Szvorényinek e meghatározása azonban csak meghatározás, mert a részletes tárgyalásban már csak vonzatot ismer, az először tett osztályozásra ügyet sem vet.

Bodnár Zsigmond és Torkos László, kiknek meghatározását Maklári idézi, szintén ebben a teljesen megszorított értelemben tárgyalják könyveikben a kiegészítőt, tehát — bár a meghatározás többé-kevésbé hasonlít egymáshoz, legfeljebb kifejezésbeli különbség van köztük — a fogalom eredeti köre egészen összezsugorodott náluk.

Az Ihász Gábor-féle sok kiadást ért nyelvtan régibb alakjában szintén a kiegészítők közé tartozott; a legújabb — 1895-iki 29-ik — kiadás azonban már nem ismeri a kiegészítőt, de nem ismeri a határozót sem, mint az állítmány bővítményeinek külön fajtát; visszatér a Hegedűsféle felfogáshoz s az állítmány minden kiegészítőjét szóvonzat néven tárgyalja, az egyes viszonzások használatának magyarázatánál utalva rá, hogy ez vagy ama vonzat milyen határozó.

Az eddigiekben talán sikerült kimutatnom, hogy a kiegészítőnek, mint különálló mondatrésznek, grammatikai irodalmunkban nem volt s ma sincs megállapodott fogalma; hogy az minden egyes szerzőnél más-más alakban jelenik meg s mindenik más alapon magyarázza, a mi a tudományos alapnak tökéletes hiányát kétségbevonhatlanul bizonyítja. Nem szerencsésebb e tekintetben Maklári sem, aki a réginek javításával biztat (Király Pál is azt igéri előszavában!) Hát bizony e javítás nem igen vált be s a tudományos alaptól éppen olyan távol van mint bármely elődje.

A mint egész terjedelmében idézett apo'logiájából látszik, ő a kiegészítőt ugyanazon körre terjeszti ki, mint Király Pál és Szemák. Szerinte kiegészítő az a mondatrész, mely az állítmány értelmét mint tárgy egészíti ki. „Tudományos alapja a vonzat törvénye vagyis a mondatbeli kapcsolat.” Azt állítja, hogy a vonzat törvényének olyan bűvös ereje van, hogy bármely ragos mondatrész és az állítmány közötti viszonyt tárgyi viszonyná minősít, hacsak az a ragos mondatrész nem hely, idő, mód, ok, vagy célhatározó. — Úgy, hogy a kiegészítőt bátran lehetne akár tárgynak is nevezni, csak azért nem teszi ezt, hogy megkülönböztesse a -t ragos mondatrésztől. — Ebben a mondatban: a gyermek *késsel* metszi az *almát*, a *késsel* mondatrész értelmileg éppen olyan tárgy mint az *almát*, csak abban különbözik a kettő, hogy az egyik -t, a másik-vel ragos névszó.

Felemlítvén a már fentebb tárgyalt kiegészítő írók definitióit, a kiegészítő védelmére felhozható argumentumokat négy pont alá foglalja:

1-szor a kiegészítő régi, általános használatú;

2-szor tehát nem egy szerző „sajátossága,” nem is egy szerző „kedvence” akármelyik alakjában használva is;

3-szor nem „homályos, érthetetlen, misztikus,” hanem talán érthető és okos dolog, ha olyan sokan használták és ma is jönnek tartják;

4-szer tudományos alapja is meg van a vonzat törvényében vagy is mondatbeli kapcsolata szerint.

Ez utóbbi érvet tartja legfontosabbnak, amennyiben ez dült betűkkel van szedve. Lássuk sorban mindeniket, röviden összegezvén a kiegészítőről eddig mondottakat.

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

KÜLFÖLD.

A magyar reformátusság Chicagóban.

Gondolom mindenütt, a hol anyaszentegyházunk ügyei iránt melegen érező barátaink, működésünket, az amerikai prot. magyarság nemes irányú mozgalmait az érdeklődés és rokonszenv figyelmével kísérő testvéreink vannak, mindenütt, a hol csak él a szívekben legszentebb vallásunk előbbvitelének, Isten országa terjesztésének szent ügye iránt való lelkesedés tüze, széles szép hazánk határain belől mindenütt, hol a református eszmék kultusza nemzeti nyelven ápoltatik, mondom, mindenütt — úgy gondolom — méltó érdeklődést keltett, talán itt-ott meleg visszhangot is ébresztett egyházi lapjaink hír-rovatában röviden regisztrált ama hírecske, hogy nagy *Chicago* városában, a magyar haza határaitól sok ezer mérföldnyire egy kicsiny egyházacska van alakulófélben, mely hivatva leendő szent falai közé gyűjteni a magyar Izrael e nagy vidékén szétszórt csontjait, őket táplálni ama mennyei kenyérral és az örök élet vízával.

Az isteni kegyelem az én méltatlan személyemet választotta gyenge eszközül a nagy és dicső munka kezdeményezésének megragadására. Jölesik nekem e helyütt is regisztrálnom, sőt mint magasztos tényt kiemelnem, hogy már ez actio legkezdetén is itteni magyar ref. népünk körében az olthatatlan lánggal lobogó nemes hithűségnek, anyaszentegyházunkhoz való buzgóságteljes ragaszkodásnak, szent lelkesedésnek és az erejében századok óta meg nem fogyatkozott hagyományos prot. áldozatkészségnek, mely szegénységének két fillérét oly kész örömmel viszi áldozatul az Ur oltárára: oly megragadó nemes megnyilatkozásait láttam, hogy ez erő, még önmagára hagyatva is, képes lenne fölépíteni s *Chicago* közel 2000-nyí prot. temploma közé beilleszteni a magyar ref. templomot, Isten imádásának szent hajlékát, a magyar kálvinista vallás intenzív, benső erejének dokumentálására és a dicsőséges *multra* visszatekinteni képes magyar ref. hithűség manifesztálására.

De nem czélom ezuttal felsorolni mindamaz örvendetes tényeket, melyek gyümölcsei gyanánt tekinthetők a lelkesedés erejével megindult ama mozgalmunknak, melynek Isten szent segedelme mellett elérni kitűzött czélja a magyar ref. templom fölépítése nagy *Chicago* városában. Fentartva magamnak erre — a szerkesztő úr kegyes engedelmeivel — az alkalmat arra az időre, midőn alapkövét templomunknak — remélhetőleg a közel jövőben — letehetjük, most pusztán annak előterjesztésére szoritkozom, hogy mily eszközök igénybevételével, mily kedvező omenek mellett állunk szent munkánk megkezdésének küszöbén.

Mint többi amerikai ref. magyar egyházaink, úgy ez a szóban forgó és létesítendő *chicagói* is, természetesen az angol ref. missió nagylelkű támogatása mellett fog létesülhetni. Azt mondom, hogy természetesen, pedig a dolog meglehetősen természetellenes, mivel véreinkről, hitsorsosaink lelki üdvéről gondoskodni minden körülmények között közelebb álló feladat volna az egyetemes

magyar ev. ref. egyházra, mint egy idegen nemzet egyházi területére! És nem is mulaszthatom el a sorok között, ha csak úgy incidentaliter is megjegyezni, hogy az amerikai magyar ref. missió ügyét gondjaiba venni végre is nagyon kötelességszerűen ambicionálhatná magának hazai egyetemes egyházunk kormányzó testülete!

Az Istennek tetsző szép munkák véghezvitelére ösztönző Szentlélek erejétől indítva mindeneket tesznek velünk, mindeneket művelnek értünk angol hitestvéreink, melyeket mi soha sem leszünk képesek nekik meghálálni, jószáguknak, velünk kimutatott, irántunk éreztetett krisztusi szeretetöknek csak egy ezredrészét is visszaadni.

Ők a missió ügyet Isten szent ügyének tekintik, mert azt mondják, hogy Isten egy emberre nézve sem akarja, hogy elvesszen, sokkal inkább, hogy megtartassék és éljen. De *egyházi* ügynek is tekintik ezt, mert úgy gondolkoznak, hogy Isten az emberek, Krisztus hívei által menti meg az embereket, kik élnek Krisztus és Isten nélkül! A lelkek megmentésében, üdvre vezetésében Isten segítő társai vagyunk. A hol a missió ügye virul — úgy tartják — ott a kopár pusztákon is illatos virágok fakadnak. Ott tenyészik a testvéri szeretet, gyakoroltatik a jótékonyosság, a lelkes nemes cselekedetek véghezvitelére gyujtatnak föl, ott az elhanyagolt vagy elvadult érzelmek helyébe a Krisztus szerelme plántálják, a szivekbe, más szavakkal, ott hol a missió ügyet intensive propagálják, ott terjed igazán Istennek országa. A lelkileg halott ember újjá éled Krisztus vigasztaló evangéliumát hallván hirdetni. Ilyen érzelmektől ösztönözve, főleg a Krisztusi könyörülő szeretet melegségétől áthatva, nyújtja felénk évek óta segítő karjait az angol ref. egyház missiói hatósága.

Chicagói missiónk támogatása ügyében ujjal az ő segítségükhöz fordultunk.

Egy, alólirott által, a Chicago és környéke ref. hívek nevében, készített memorandum mellett, az ujjonnan létesítendő missiói egyház segélyezése ügyében alábbi emlékirat is terjesztett be angol nyelven alólirott, Ohio állambeli misszionárius által a missió bizottság legközelebbi jul. 7-iki ülésére:

Az Egyesült államokbeli egyetemes angol ref. egyház nagyt. belmissió tanácsának:

Nagyt. missió bizottság!

A mióta a nagyt. missió bizottság nagybecsült jóindulata jelen munkakörömbe beállított, hogy magokra hagyott hazámfiainak, hitsorsosaimnak hirdessem az evangélium vigaszait, prédikáljam a megfeszített Úr J. Kr. tiszta tudományát: ama nagy és felelősségteljes munka tudatában, melyet vállaimra nehezeden tudok: Istentől nekem adott talentumok mértéke szerint mindenkor hűséggel és buzgósággal iparkodtam foglalni az Úr oltára körül. Munkálkodásom ideje és folyama alatt számos oly megfigyeléseket, tapasztalatokat tettem, melyekről a nagyt. missió bizottságot, mint a prot. magyarság lelki érdekeinek nemeslelkű gondozóját informálni, már csak a kezdeményezett szent ügy propagálásának tovább vitele, teljes sikere érdekében is, elmulasztatlan kötelességemnek ismerem.

A Chicago és környéki prot. magyarságnak, kiket átlag véve évenként 4 ízben látogattam meg, mellékelt kérvénye arról térszen tanubizonyoságot, hogy az ev. közöttük elhintett magvai nem hullottak kemény talpra sziveiket megnyitották Kr. éltető tudománya előtt s minden áldozatot meghozni készek és hajlandók arra

nézve, hogy területük központján a missió kegyes támogatása mellett már a legközelebbi jövőben megépíthessék templomukat.

Nagyt. Missió bizottság! Chicago és környéke az a hely, hol a missió munkálkodás felvétele a legszebb gyümölcsöket megteremni igéri. Cleveland az utolsó missiói állomás nyugaton. A clevelandi missió körhöz azonban 8—10 filia tartozván, ezen missionáriusnak a szó szoros értelmében fizikai képtelenség a különben is nagyszámu és az egész Ohióban, sőt Pennsylvania egyrészében és Virginiában is szétszórtan élő lelkek gondozása mellett még az Illinoisban, Indianiában és Michigan államokban élő hívek lelki érdekeit is gondozni. Ez utóbbi 3 államban, legminimálisabb számítás szerint 1500—2000 magyar prot. lélek él Isten, egyház és vallás nélkül! Mily szép munkatér egy Isten szent lelkétől ihletett missionáriusnak, Krisztussal az üdv egyedüli fejével egybekapcsolni ennyi, egyháziilag holt tagot! Mily nemes feladat a missió részére ennyi lelket a most élő és a következő generatióban megtartani az ev. reformált angol szentegyháznak!

Nagyt. Missió bizottság! Mint említém, több ízben jelentem meg a hithű nép körében, lelkesítettem őket egyetértésre, testvéri szeretetre, összetartásra, magyar ref. anyaszentegyházunkhoz való törhetlen ragaszkodásra, láttam lelkes hűségöknek megnyilatkozó jeleit, éreztem vallásunkhoz való szeretetöknek melegségét, s én biztosítottam a missió bizottságot, hogy hálásabb talajt sehol sem vesz munkába, mintha nagy lelkűen kimondja a Chicago környéki magy. ref. egyház megalapításához való segélyjárulást.

Chicago, 1897. jun. 20.

Harsányi Sándor,

clevelandi ev. ref. lelkész, Ohio-állam missionáriusa.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

55. Hajdu-Böszörmény.

Minthogy a hajdu-böszörményi ev. ref. egyházra vonatkozó, általam már régóta gyűjtögetett s összeírott adatokat egész terjedelmökben nem közölhetem, — mert ezek nagy negyedét iven 400 lapnál többet foglalnak el — jónak látok belőlök némely adatokat röviden közölni.

A Böszörmény név, egy néptörzsnek a neve. Olyan, mint a magyar, török, tatár, kún stb. elnevezés.

IV-ik Béla király a tatárok elvonulása után kúnokat és böszörményeket (muamedán kúnok) telepített az országba. A böszörmény szó Vámbéri szerint a „Musulman“ szónak elrontása.

A böszörmények V. István és IV. László királyok táborában is többször harcoltak. (Lásd: Pauler, Magyar nemzet története II-ik kötet 246, 304, 667. lapon.)

A böszörményekről ír Kerékgyártó is: Magyarország művelődéstörténete az Árpádok korában című művében.

„Dorogh ein Razisch gehuldigt Dorf, davon die Heide dort herum „Doroghi Puzta“ genannt wird. Ligt zwischen Tokey und Debreczin, 2 Meilen von groszen gehuldigten und vorhinden Bathorischen gehorigen Dorf Bessermin, und ist der Syrvisch oder Walachisen Religion.“ (Lásd: Zeiller, Beschreibung des Königreichs Ungarn 1660. 362. lapon.)

A pápa követei, midőn a mongolokhoz utaznak, a „bisermanok“ földére érnek, kik Coman nyelven beszéltek és beszélnek (Coman nyelv Kün nyelv), de a Saracénok törvényét követik. (Gyárfás István, a Jász-Künök nyelvéről. Értekezés a Tört. Tudomány köréből. 1882. 30.) Nestor írja a „busurmanok törökök, kik e nevet a töröknél jobban szeretik, egyébként pusztai tatárok.“ (Lásd ugyanott 33.)

Böszörmény — bisurmano — orosz nyelven valami pogány, istentelen embert jelent. (Lásd: Századok 1884. év 515. lap. Báthori István lengyel király levele Rettenetes Ivánhoz.)

IV. Béla király seregében, mely Ottokár ellen harcolt 1265-ben, egyebek közt székelyek, beszerminok, ismaeliták sat. is voltak. (Lásd: Budapesti Szemle 1859. év V. 1091.)

Böszörmény város, Chege, Pródegyháza, Videgyháza (Vinodoli, Modrus és Vegliai Vid Comes XIII. században) sat. igen számos jószágokba, Báthory István kuriai bíró rendeletére Mátyás király anyja beigtattatik a Váradi Káptalan által, a Rozgonyi család ellenmondásával. (Lásd: Országos levéltár: Acta Neoregestr. Fasc. 276. Nro 17.)

Böszörmény mindjárt a reformáció kezdetén bevette a megtisztított vallást. Lelkészei voltak ezek:

1. Csatár István, 1569. (Lampe 248.)
2. Váradi István, 1597. (Egyházkerületi legrégebbi jegyzőkönyv.)
3. Csorba István, 1609. (Origo et status Hajdonum, in Appendice Nro 6. 13 lapon.)
1584-ben aláírott az Akadémiákra menők részére készített feltételeknek.
1584. jul. 6. Wittembergben subscribált.
1586-ban Heidelbergben tanult.
1587—1590. Debreczenben volt főiskolai tanár.
1597. Ábrámi pap és az érmelléki tractus esperese.
1604. Endrédi lelkész és a károlyi tractus esperese.
1605. Erdődi lelkész és esperese.
1609. Böszörményben lelkész.
4. Rakai Márton, 1625.
1610. Debreczenben subscribált.
1616. Főiskolai sénieur.
1620. Heidelbergben tanult.
1625. Böszörményben lelkész. Szabó Károly R. M. K. III. 1372.
1626-ban is Böszörményben lelkész.
5. Szegedi János, 1634—1635.
1625. Debreczenben subscribált.
1634—1635. Böszörményben lelkész. Innen Szathmárra ment lelkésznek.
1640. Hadházon találjuk lelkésznek.
6. Thornai P. István, 1635—1642-ig.
1602. ápr. 10. született.
1626-ban atyja Tornai P. Ferencz, Husztról Debreczenbe ment lelkésznek.
1629. ápr. 30. Tornai P. Istvánnak, mint külföldi akadémiákra menendő ifjúnak. Debreczen város tanácsa 200 birodalmi tallért és 100 forintot adott.
1630—1631. Heidelbergben van akadémián.
1633—1635. Debreczenben a főiskolában tanár.
1635—1642-ig. Böszörményben lelkész.
1642-ben debreczeni pap lett.
1652. ápr. 10. a debreczeni tractus esperese.
1657. márcz. 11. Püspöknek választották.

1661. márcz. 16. Megunván Debreczenben a török had általi sanyargatást, letette a püspöki hivatalát, és Tarczalra ment papnak.

7. Zempléni György, 1642—1646-ig.

1620. márcz. 22. subscribált Sárospatakon.
1624. I. Rákóczi György kiküldte akadémiára Fráneckerába.
1628-ban hazajövéen az akadémiáról a sárospataki iskolánál lett Conrector vagy társigazgató.
1631. jul. 21. letette iskolai hivatalát, Sárospatakról az iskola gondnokának tudta nélkül, sőt az odavaló papot sem köszöntve, titkon elment Vinnára és odavaló pap lett. Vinnán mintegy két évet töltött s azután Erdő-Bényére ment papnak és ott volt 1634, 1635, 1636 június haváig.
1640-ben Onodon volt pap, de azon állomását is elhagyta.
1641-ben nem viselt hivatalát.
1642—1646-ig Böszörményben volt lelkész.
1646. febr. 14. az ujító Tolnai János ügyében Tokajban tartott zsinaton jelen volt mint böszörményi pap.
1646. ápr. 25. Csire-Bagoson tartott pártiális gyűlésen, Zempléni György akkori rácz böszörményi predikátor vádoltatik ugyan odavaló Főkapitán Németh Márton által, hogy veszekedő, verekedő és botrányos életű, továbbá hamisan esküvő, mert esküvéssel kötelezte magát, hogy soha egy városban sem fog lakni a Főkapitány-nal s ezen vádakát a Főkapitán hiteles tanukkal be is bizonyította. Tiszteletes Zempléni György fentebb nevezett Csire-Bagoson tartott pártiális zsinatból megátalkodva elmaradt, a nyilvános zsinatra meghívóra semmit sem adott, az Esperes ekkor pecséttel megidézte, de ezen idézésnek is megátalkodva ellene szegült, az Esperest semmibe sem vette és az egész pártiális zsinatot lenézte. Határozottat tehát: Minthogy Zempléni György Ur nem akarja elősmerni az ő fejének lenni azon egyházi társaságot, a melyben van, sem az Esperesnek az ő Előljárójának engedelmessé nem akar, sem végre a pártiális zsinatot szent tiszteletben tartani nem akarja: ezeknél fogva a Debreczeni Tractus is őt tagjául elősmerni nem akarja, ezen okoknál fogva:
1. Mert megveti ő az egyházi társaságot, és az Esperesnek engedetlen.
  2. Mert veszekedő, botrányos életű, tehát ő setétség és nem világosság. Nagyobb Kánonok 37. cikk.
  3. Mert verekedő Pál parancsa ellenére 2. Tim. 2: 24. és 1. Tim. 3: 3.
- Sőt a nagyobb Kánonok 28-ik cikkelye értelmében határozottat, hogy meg kell őt fosztani a papságtól, és az egyházi társaságból ki kell útasítani. (Lásd: Sárospataki Füzetek és a debreczeni egyházmegye jegyzőkönyvét.)

8. Pathai András, 1647—1652.

1636. jul. 14. subscribált Debreczenben.
1647. máj. 1. már Böszörményben találjuk papnak.
1650. aug. 31. Nyir-Bagoson tartott pártiális zsinatban: Tiszteletes Pathai András uram, akkori rácz-böszörményi pap, protestál az ő szökevény felesége Laskai Judith ellenében, kit ide ünnepelesen megidézett az egyházi törvényszék elébe, de a ki — nem tudni mi okból — nem

jelent meg. A fentebb nevezett nőnek szülei pedig az ő személyében megjelenvén, előadják, hogy idézett nő az atyai háznál fekszik súlyos betegen, mely mentséget elegendő bizonyítékkal igazoltak, nevezetesen az Ungvári Főbírónak levelével.

1651. márcz. 29. Debreczenben tartott partialis zsinaton: Pathai András, a rácz-böszörményi egyház akkori papja kéri magát feloldoztatni az ő szökevény nejével, Laskai Judithtal való házassági kötelék alól, kit nyilvános házasságtöréssel vádol. De minthogy nincs jelen a megidézett nő, ismételve protestál az ellen, s a házassági kötelék feloldoztatását kéri.
1651. jun. 16. Téghlason tartott partialis zsinaton Tiszteletes Pathai András akkori rácz-böszörményi pap ismételve sürgeti az ő szökevény nejétől, Laskai Judithtól való törvényes elváltatását.
1656. októberben Hadházon találjuk papnak.
1663. máj. 31. Mandoki pap és esperes. (Lásd: Nyiregyháza tört. 377. lap.)
- 1667-ben már Kis-Várdán volt pap. (Lásd: Szabó Károly R. M. K. 442. lap.)
1675. márcz. 20, 21, 22. Debreczenben tartott partiálison, Szécsény Anna, K. Debreczeni János pap neje, panaszt emel Pathai András pap özvegye Szabó Erzsébet ellen.
9. Főnyi János 1654—1655.
1641-ben rektor volt B. Keresztúron. Lásd: Sáros-Pataki Füzetek 1860: 556. lapon.
Az 1655. decz. 8. Rácz Böszörményben tartott partiális zsinaton: Rácz Böszörményben való Babos Ilona kíván elválni férjétől Gestredi Istvántól.
Keresztes András, Rácz Böszörmény város Főkapitánya, leányát Katalint elváltatni kívánja Bosok Mihálytól.
Ugyan ő, t. i. Keresztes András Tiszteletes Főnyi János Urhoz az ezen időbeni, idevaló hűséges paphoz beadott levelében igazolta kívánalmának helyes voltát.
10. Ujfalusi Péter, 1662.
1651. subscribált Debreczenben.
1657. márcz. 11. Uj-Fehértóra ordináltatott papnak.
1662. márcz. 29, 30. napjain tartott partiálison Rácz Böszörménybe rendeltetett papnak.
1680. jan. 27. Kabán találjuk papnak.
Ferencz nevű fia subscribált 1679. és Péter nevű fia 1683. Ez a Péter nevű fia lehetett pap Tégláson 1706-ban. Lásd az egyházmegyei gyűlés j. k.
11. Debreczeni János. 1665—1666. Szent György napig.
1656. nov. 30. Debreczeni János, a nagyváradi iskola Contrascríbája tartott egy Disputatió Scholasticát Tarpai András ellen. Lásd Uj Magyar Athenas 596 lapon.
1658-ban Utrechtben tanult. Itt fordított latinból ily című művet: Az egész szentírásban egymással ellenkezni láttató helyeknek összevaló ókeltetések. Ajánlva van Debreczen város Tanácsának. Irtam Ultrajectumban 1658. esztendőben, Kegyelmeteknek fiúi alázatossággal szolgálni igyekező alumnusa Debreczeni János. Lásd: Szabó Károly R. M. K. 396. lapon 937. sor-szám alatt.
1660-tól 1665-ig Debreczenben volt főiskolai tanár.

1665-ben Rácz Böszörményben lett pap. Ez írott ily című művet: Aczél Tükör, azaz oly rövid tanítás, mely megtanít arra, kicsodák érdemesek a Sz. Miniszteriumra s kik nem. Predikáltatott a debreczeni Tractusban levő Predikatori társaság előtt Berettyó-Ujfaluban indicáltatott Sz. Partiális alkalmatosságával 1666-dik esztendőben Bőjtmás havának 31-ik napján Debreczeni János, az R. Böszörményi ecclesiának méltatlan s együgyű Lelekipásztora által. Lásd: Szabó Károly R. M. K. 431. lapon.

1668-ban Debreczeni János Hajdu-Böszörményi lelkésznek pere volt a Kun familia ellen, melyben őt Pozsgai Gáspár ügyvéd képviselte. (Lásd: Debreczeni Prot. Lap 1893. év 119. lap.)

12. Főnyi János, 1666-ban másodizben.

Az 1666-ban nov. 17, 18 Polgáron tartott Partiálison, Főnyi János Rácz-Böszörményi pap, — ki a Király Selmeczi egyházba már megígérkezett papnak — panaszt tesz, hogy Rácz-Böszörményben még nem adták ki a fizetését egészen. Ugyan ezen gyűlésen Főnyi János panaszt emel Debreczeni János pap ellen, ki csuf levelet küldött neki. Ügyök kibékéltetett. A fentebb megnevezett Polgáron tartott Partiális zsinat folytattatott Rácz-Böszörményben 1666. nov. 29. Itt a rácz-böszörményi Tanács panaszt emel Főnyi János rácz-böszörményi pap ellen, mi szerint azt mondta, hogy ha százan mondják is, hogy neki nem tartoznak, mind hazudnak, hamisan esküsznek.

13. Debreczeni Kalocsa János.

Erről az adatok nagyon össze-vissza vannak zavarva, egyik-másik Debreczeni Jánossal kiról (lásd a 11-dik sorszámot.)
1669. nánási pap.
1670—1614-ig rácz-böszörményi pap.
1681. A Nógrádi Mátyás püspök feletti Parentatióban ez van a többek közt: Debreczeni K. János nuper Ecclesia derecskeiensis Pástor. Tehát Derecs'én is volt pap.
1681. márcz. 20. Ujvároson pap.
1683. nov. elején Kabán volt pap. (Lásd: Révész Figyelme III: 330 lap.
1686. márcz. 30. Sámsonban pap.
1690. febr. 6. ismét rácz-böszörményi pap, 1691-ben is itt van.
1691-ben elment Böszörményből Debreczenbe, de ott nem volt pap, csak ott lakott mint odavaló születés.
1692. Karácsonban is Debreczenben lakott.
1693. Nagy-Bajomban volt pap.
Szencsi Pál esperes halála után Debreczeni Kalocsa János lett az eszeres s már 1691. ápr. 30. ő elnökölt, esperes maradt halálig.
Ezután Polgáron volt pap. Mikor ment oda, határozottan, nem tudjuk.
1705. febr. 17, 18. Debreczenben tartott gyűlésen K. Debreczeni János Sénior előterjeszti, hogy exegétikai munkáját — Zsidókhöz írott levél XI. lapot — világ elé bocsátja, ha a nyomtatási költségen az Atyafiaktól segítetik. Kész lélekkel megígértetik.
1710. márcz. 26. még mint a debreczeni traktus esperese és polgári pap volt a partiálison jelen, de már 1710. junius 18-án ugyancsak Debre-

czenben tartott partiálison Rápóti P. Mihály esperes volt az elnök.

1710. szept. 30. H.-Pályiban tartott pártiálison, Sinka István, és Kalocsa János keresetet indítanak Debreczeni János senior özvegye ellen. Ezek közül az első talán veje, az utóbbi talán fia lehetett.

13. Rápóti P. Mihály.

(Lásd terjedelmes életrajzát Sáros Pataki füzetek 1858-dik év 165. lapon.

1674. ápril. 20-tól 1676. ápril. 24-ig rácz-böszörményi pap.

Itt papi fizetés ez volt:

Kézpénz 100 forint.

Búza, kölessel, árpával együtt 45 köből

Egy verő ártány.

Egy veder turó.

Két kő.

Elegedendő fa.

Elegedendő örles.

1686-ban mint bajomi pap verset írott a Felvinczi Sándor esperes halálára írott Hédera poéticába.

Bajomból Nádudvarra ment papnak. A nádudvari egyház történetében, melyet Baksai Dániel nádudvari pap írott 1848. januárban, ez van róla mondva: Rápóti a debreczeni lelkipásztor és püspök Rápótinak édesatyja itt lakott 1689 és 1690 években, a mikor mint hihetőleg már igen koros embert szélütés érvén őt, fija Debreczenbe bevitte és ott halt meg. Meg halt pedig az öreg Rápóti Mihály Debreczenben 1703-ban. (Lásd a debreczeni főiskolában subscribálók névsorát 1644-dik évben szept. 14-dikéről.)

I. Rápóti Pap Mihály.

Született Dengelegen 1627. május 30.

Fia

II. Rápóti Pap Mihály.

Született Tisza Dobon 1660. jul. 20.

1678. jan. 21. subscribált Debreczenben. Főiskolai Sénior volt.

1687. Leydában volt akadémián.

1689. Nagy-Bajomban lett pap.

1691. Debreczenben pap.

1710. debreczeni Traktus esperese.

1721. Püspök.

1726. febr. 7-én meghalt és temették Febr. 10.

Unokája

III. Rápóti Pap Mihály.

1710. febr. 19. subscribált.

1719-ben Füreden pap.

1724. Akadémiákról hazajöven Nagy-Bajomban lett pap.

1736-ban Mike-Pércsen pap.

1743-ban Nádudvaron pap.

1753-ban Rábéra vitetett papnak.

1763. márcz. 8 még életben volt.

1764. márcz. 13. már Pataki István földesi pap rendeltetett Rábéra papnak.

1767. szept. 7. már ugy van róla említés, hogy meghalt.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A Lilla gyűrűje.** A Csokonai Lillájának gyűrűje a városi Csokonai-kör birtokába került. Kollegiumunknak, a mely már bírja e gyűrűnek mását, azt a gyűrűt, a mit *Csokonai Lillának* adott, — nem sikerült e drága ereklyét magának megszerezni. A megszerzés részben a kollegium anyagi ügyeinek élén állók takarékoságán, részben a Csokonai-kör s különösen a városi főjegyző tek. Komlóssy Arthur úr élelmességén és dicséretes ügyességén múlt el. A gyűrűt a tulajdonos *Vajda Elek* úr, tatai lakos, a kollegiumnak ajánlotta fel ezelőtt egy hónappal. A gyűrűről azonban a városi derék főjegyzőnek már előbb is volt tudomása és a női oldalról a Csokonai-kör részére törekedett azt megszerezni. És sikerrel. Mert míg a kollegium Vajda urat a gyűrűvel várta: Komlóssy Arthur a Vajda nőrokonainak beleegyezésével, a drága kincset biztonságba helyezte. A gyűrű átadása szombaton történt a kereskedelmi akadémia Csokonai-köri helyiségében. Míg egyfelől csak dicsérettel emelhetjük ki a buzgalmat, melylyel a Csokonai-kör e drága ereklyét magának megszerezte; másfelől nem lehet helyeselnünk azon módot, a mely szerint ez az előzetes megállapodások ellenére és a kollegium háttérbe szorításával történt. Azt sem tartjuk helyesnek, hogy a Csokonai ereklyetárgyak két helyre is kerülnek. Ez ereklyéknek legnagyobb részét a kollegium bírja. Az volna helyes, hogy azok ma is együtt legyenek. Miután a Csokonai-körnek nincs magának tulajdon helyisége: vajjon nem volna-e czélszerű, ha a kör ereklyeszekrénye is a kollegiumi könyvtárban állítatnék fel? Gondolkozzanak ezen az illetők és ne vegyék e sorokat zokon. A Csokonai-kör tiszteletreméltó köre Debreczennek, de a mi Debreczen azzá teszi: az *az iskola*, a kollegium. Jöhet olyan idő is, a melyben meg kell felelni valakinek azért, hogy *Lilla* gyűrűje még sem ide a kollegiumba került. E kérdésre mi már most válaszolunk annak határozott kijelentésével, hogy ennek oka nem mi voltunk; sem az igazgató, sem a főkönyvtárnok.

— **Az Erdélyrészi Kárpát-Egyesület** a következő *hazafias kérést* intézi a magyar tanítószághoz: Meg akarjuk hazánkban honosítani az ismeretet gyarapító, a lelket és szívet nemesítő túristaságot. Felébresztani szándékunk mindenikben a természet iránt való szeretetet. Az erőt elfecsérlő multságok helyett a szabad természetbe hívjuk Magyarországot lakosságát, hogy megbecsülje azt a földet amely kenyeret ad nekünk és tudjon lelkesedni ama pazar változatokban, szépségekben, melyek oly fenségesen csak a természetben találhatók fel. Itthon akarjuk tartani mindazokat, kik már szeretik a természetet, azonban szórakozni, üdülni, fürdőzni, túristaszkodni a külföldre mennek és pénzüket is ott költik el. Értékesíteni szeretnők a hazának minden részét, hogy a föld ne heverjen kiaknázatlanul, hogy a természeti szépség ne legyen hozzáférhetetlen. Azt akarjuk, hogy a havasokat és hegyeket, a völgyeket és patakok környékét benépesítsük vig dal éneklő turistákkal. Hasznos közgazdasági, kulturális és közjótékonyági eredménye lesz annak, ha megbecsüljük azt, ami a mienk és értékesíthetjük azt, a mi most parlagon hever. Hazafias szándék, nemes törekvés vezet tehát minket, mikor e czél keresztülvitelében dolgozótársakul hívjuk a magyar tanítószágot, hiszen nekik van legtöbb alkalmuk érintkezni a lakossággal, a néppel. Az a kérésünk a magyar tanítószághoz, hogy álljon zászlónk alá és segítve küzdelmében egyesületünket, mely küzdelem a haza jóléteért, a

nemzet kulturájának fejlesztéseért van. Vegye minden magyar tanító kezébe ívünket és székhelye területén, ismerősei körében, az erkölcsi testületeknél, a kaszinóknál, iskolánál vigye keresztül, hogy lépjenek rendes tagokul egyesületünkbe. Azt a tanítót, a ki 4 tagot gyűjt, beiktatjuk gyűjtő tagjaink közé és ingyen küldjük részére az egyesület illusztrált folyóiratát, sőt mindama kedvezményekben is részesítjük, melyek a rendes fizető tagokat megilletik. Tehát egy kis buzgalommal, egy kis érdeklődéssel a tanítók fejleszthetik az ügyet és maguknak is hasznot hajthatnak. Nem kételkedünk abban, hogy a magyar tanítóság megérti nemes és hazafias törekvésünket és sietni fog felhívásunknak eleget tenni. Ebben a biztos reményben ismételten figyelmükbe ajánljuk kérésünket. A tagsági belépésre vonatkozólag gyűjtőívünk ad teljes felvilágosítást. E gyűjtőív az „Erdélyrészi Kárpát-Egyesület” címére Kolozsvárra küldendő vissza. Kolozsvár, 1897. május 15. Honfői üdvözléssel: Br. Feilitzsch Arthur, társelnök. Radnóti Dezső, főtitkár. — *Kedvezmények.* Az E. K. E. tagjai, a kik tagsági díjaikat rendesen fizetik, a következő kedvezményeket vehetik igénybe: 1. Ingyen kapják az egyesület folyóiratát, mely minden hónapban a legszebb kiállításban, szép képekkel és ismeretterjesztő tartalommal jelenik meg. 2. Kedvezményes árban rendelhetik meg az egyesület kiadványait. 3. Utazások alkalmával igénybe vehetik az egyesület által az egész országban szervezett olcsó turista-szállókat és ott olcsón étkezhetnek. 4. Részt vehetnek az egyesület rendezte kirándulásokban és élvezik ez alkalommal az összes közlekedési és más kedvezményeket. 5. Több tag csoportos kirándulása részére az óhajtott kedvezmények kieszközlése ügyében az egyesület közbenjár. 6. A magyar folyam- és dunagőzhajózási társulat hajóin II-od osztályú jeggyel I-ső osztályon utazhatnak. (Ugyanily kedvezmény megnyerése van folyamatban az összes közlekedési vállalatoknál.) 7. Megszálhatnak az erdő- és bányatiszti lakokban és ott díjtalanul meghálhatnak. 8. Az egyesület menedékházait díjtalanul igénybe vehetik. 9. Az egyesület üdülőtelepein (Radna-Borberek, Dombhát) olcsón nyaralhatnak.

— **Értesítés.** A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerület eperjesi Collegiumának Jogakadémiáján az 1897—98. tanévre a beiratások f. évi szeptember 1-től 8 ig esz-közlendők; az előadások pedig szeptember 9-dikén veszik kezdetüket. Utólagos felvételnél szept. 9—11-ik napján dékáni-, azután pedig tanári-kari engedélylyel lehet helye. Azok az egyéves önkéntesek, a kik tényleges katonai szolgálatukat f. évi szeptember hó végén fejezik be, október 1—8. napjain iratkozhatnak be. A vizsgálatok határideje szeptember 1-től 15-ig terjed. — *Jegyzet.* A jogakadémiai hallgatók vallásfelekezeti külömbőség nélkül részesülhetnek a Collegium kebelében fennálló tápintézet kedvezményeiben; (az erre nézve megállapított félévi díjak a következők: ebéd és vacsoráért 31 frt. ebédért 19 frt). Az erre érdemesek igényt tarthatnak a Collegium által évenként kiosztani szokott ösztöndíjakra; valamint a szegénysorsuak tandíjmentességre s a jelen-tékeny alaptökével rendelkező „Jogász segély-egylet” támogatására számíthatnak. Megjegyeztetik végül, hogy úgy a jogakadémia ifjusági-, mint a collegiumi nagy könyvtár a hallgatóság rendelkezésére fog állani. Mindennemű felvilágosításokkal szívesen szolgál Eperjes, 1897. május havában, a jogakadémia igazgatósága.

— „**Lelki jó illattétel.**” A Vadas Gyula lelkész úr által feivetett könyvészeti kérdéshez, melyet nt. Csiky Lajos úr e lap mult számában igyekszik megfejtetni, a

t. szerkesztő úr engedelmével legyen szabad nekem is hozzá szólanom. Meggyőződéseim szerint *a czimben lévő imakönyvecske mindenestire 1794-ben jelent meg először.* Bizonyítékaim a következők: Gyűjteményemben van a nevezett könyvnek „az Authortól magától meg-bővített második kiadása”, mely Kassán az Ellinger János betűivel nyomtatott. Az évszám — legalább az én jól körül-vágott példányomból — hiányzik. Hanem megvan mindkét kiadás „Adprobatio“-ja. Az *első* 1794. esztendőben, Kis-Asszony Havának 20-ik napján kelt; mindkettőt aláírta *Toot András*; az *első*t, mint „a Tiszán innen lévő Reformáta Superintendentia által ki-rendeltetett könyvek Visgálója”, — a másodikat, mint „a Tiszán innen lévő Helvétziai *Vallást* tartó Evangelica Superintendentia által ki-rendelt Könyvek Visgálója m. s. k.” A két adprobatio után következik az előszó-féle ajánlás, melynek szintén *1794.* (junius 16.) datummal — a szerző neve van aláírva. Ha már most az *1794-es* datum az adprobatio alatt sajtóhiba az *1764-es* datum helyett, akkor sajtóhibának kellene azt venni az előszó alatt is, mert azt nem gondolhatjuk, hogy egy 1764-ben approbált könyvhöz 1794-ben írt volna szerzője előszót, sem megfordítva. Az is sajátságos, hogy ez a végzetes sajtóhiba egész a legújabb időkig minden kiadásban megmaradt az Adprobatio alatt. Ha továbbá elfogadjuk a nt. Csiky Lajos úr hypothesisét a datumra vonatkozólag, mindenestire feltűnő az, hogy a második kiadás az első után csak 37 esztendő múlva következett s nemcsak maga a szerző rendezte sajtó alá a 37 év múlva bekövetkezett második kiadást, de még a Superintendialis Censor is ugyanaz 37 év múlva, a ki az első kiadásnál volt. Ez nem valószínű. Hanem a kételkedés nem bizonyíték. Nézzünk történeti adatok után, lehetséges-e ez? Ha felütjük a Pallast, ott találjuk Zoványi Jenő aláírásával a Maklári János életrajzi adatait, melyek szerint ő *1780-ban* volt senior Sárospatakon; 1785—1789. kassai, 1789—1807. pedig felső-dobszai pap volt. Ez adatok hitelességéhez nem igen fér kétség s így a kérdés egész könnyen, magától megoldódik. Nevezetesen az a Maklári, a ki 1780-ban volt pataki szenior, 1764-ben nem adhatott ki Kassán imakönyvet, de 1794-ben igen. Ebből pedig a feltett kérdésre csak egy felelet lehet: Maklári János f.-dobszai prédikátor *Lelki jó illattétel cz.* könyvének első kiadása nem 1764-ben, hanem 1794-ben jelent meg, s így ebben az egy kérdésben a nt. Csiky Lajos úr imádságos könyvjegyzékének forrásai megbízhatóknak nem tekinthetők. *Dr. Gulyás István.* — *Maklári János-ról* és az ő „Lelki jó illattétel“-éről én is tudok valamit és pedig bizonyosat mondani. Maklári, ki azelőtt Miskolczon Szalay Sámuel superintendens káplánja volt, 1785. január 19. Kassára rendeltetett papnak, hol 1789. febr. 11-ig szolgált, a mikor Felső-Dobszára rendeltetett, innen pedig 1807. ápr. 15-én Böcsre ment, hol 1815-ben meghalt. A „Lelki jó illattétel“-t felső-dobszai pap korában, tehát épen nem *1764-ben* (a mikor még elemi iskolás gyermek volt), hanem *1794-ben* adta ki először, a mikor az „Adprobatio“ kelt. Ezek szerint pótlandók és igazítandók ki úgy az „Uj Magyar Athenas“, mint a Cs. L. barátom Imádságtanának idevonatkozó adatai. *Révész Kálmán.*

— **Segédlelkészek figyelmébe.** Káplánom folyó év szept. 1-én rendes lelkészi állomására távozván, s én magas életkorom s az ehez kötött fogyatkozások miatt káplántartásra kényszerülven, bátor vagyok tisztelettel fölkérni a vizsgázó, vagy netalán helynélküli vagy helyeket változtatni kívánó káplán urakat, hogy — ha ezt helyzetök úgy javallja — nálam, levelök által jelentkezni

s egyszersmind netaláni szerény feltételeiket is velem közölni — mielőbb lehet — méltóztassanak. A hely III-ad osztályú, debreczeni egyh. megye, 1500 lakossal. H.-Bagos (u. p. Derecske, Biharm.). Basa Bálint, ev. ref. lelkész.

— **Halalozás.** Benső részvétellel értesültünk Kassay Ignác b.-diószegi lelképásztor elhunytá felől. A család a következő gyászjelentést adta ki: Mélyen megsomorodott szívvel jelentjük felejtethetlen férjemnek, illetve jó édes atyánknak és testvérünknek Nagytiszt. *Kassay Ignác* urnak, a b.-diószegi ref. egyház egyik lelképásztorának, volt egyházmegyei tanácsbírónak f. hó 4-ik napján d. u. 2 óraker hosszas szenvedés után életének 64-ik évében történt gyászos elhunytát. A boldogultnak hült tetemei folyó hó 6-án d. e. 10 óraker fognak az ev. ref. templomban tartandó rövid ima után a ref. sírkertben örök nyugalomra tétetni. Bihar-Diószeg, 1897. július hó 4-én. Özv. Kassay Ignáczné Szondy Luiza. Kassay Béla nevével Debreczeni Irmával s gyermekeivel; Kassay Kálmán, Kassay Ida, Kassay Ilona, Kassay Matild, Kassay Luiza, mint gyermekei. Kassay Rózsa férjével Bajza Antallal, Kassay Mária özv. Szekeres Gyuláné, Kassay Vilma özv. Szabó Józsefné, Kassay Erzsébet férjével Kis Bélával, mint testvérei. Áldás és béke lengjen hamvain!

Szerkesztői üzenet.

P. J. és *i. Zs. B.* uraknak. Ugyanazon kérdésre vonatkozó közleményeik a legközelebbi számok valamelyikében fognak napvilágot látni.

TARTALOM-JEGYZÉK: A dolog summája. Eröss Lajos. — Mi közünk a római katolikus egyház autonómiajához? Justus. — Tanügy: A határozók rendszere középiskolai magyar nyelv-tanításunkban. Dr. Gulyás István. — Külföld: A magyar reformatusság Chicagóban. Harsanyi Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 55. Hajdu-Böszörmény. — Különféle k. — Szerkesztői üzenet. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Szerkesztő-társ: FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A nagyváradi ev. ref. leányinternátus igazg. bizottsága az *igazgatónői állásra* pályázatot hirdet.

Pályázhatnak olyan ev. ref. vallású, feddhetetlen előéletű hajadon vagy özvegy nők, a kik polgári vagy elemi iskolai tanítói oklevéllel bírnak.

Fizetés: az intézetben való szabad lakás s teljes ellátáson kívül évi 500 frt, havonkénti részletekben előrefizetve és a törvény által megszabott 250 frt erejéig menő 50 frt ötödéves korpótlék.

Kötelesség: az intézet szellemi és anyagi ügyeinek felelősség terhe alatt vezetése, a növendékeknek magaviselete, tanulásban való előmenetelükre felvigyázás stb.

A születési, erkölcsi, orvosi, s esetleg szol-

gálati bizonyítvánnyal és oklevéllel fölszerelt pályázati kérvények *f. évi augusztus hó 15-ig a nagyváradi-újvárosi ev. ref. lelkészi hivatalhoz* nyújtandók be, hol a bővebb felvilágosítások készséggel megadatnak.

A megválasztott egy évi próbaidő után állandósíttatik.

Nagyváradon, 1897. évi július 6.

1—2

Az ig. bizottság.

Pályázati hirdetés.

Udvarii (Biharm.) ev. reform. *segédtanítói állásra*, melylyel a II—III. fiu-osztály vezetése van összekötve, pályázat hirdettetik.

Fizetése egy szobából álló lakáson kívül négyszáz forint, az egyház pénztárából évnegyedként előre fizetve.

Pályázhatnak tanítójelöltek is.

Kérvények a szükséges okmányokkal felszerelve *augusztus 1-ig* alólírotthoz küldendők.

Bihar-Udvari, 1897. július 2.

1—2

Szabó Imre,
ev. reform. lelkész.

Pályázat.

A *karczagi* ev. ref. hat oszt. gymn.-nál a jövő 1897/8. isk. évre két tanári állásra pályázat hirdettetik és pedig

1. *latin-görög*;

2. *magyar-német*, vagy *latin-német* tan-székekre.

Rendes tanár fizetése 1200 frt évnegyedként előre fizetve; ha okleveles pályázó nem akad, a szakvizsgálatot tett pályázók közül választott tanár szintén 1200 frtos fizetésre alkalmaztatik helyettes tanári minőségben; csak alapvizsgálatot tett tanár fizetése 800 forint; szakvizsgálatának letétele után ez is előre lép a teljes fizetésbe még az iskolai év folyamán szakvizsgálata letételének idejéhez képest.

Pályázhatnak oly protestáns tanárok és tanárjelöltek, kiknek a jelzett szakokra képesítésök van, vagy szándékoznak azt szerezni.

A szükséges okmányokkal felszerelt folyamodványok *f. évi augusztus hó 1-ig* nyújtandók be a gymn. igazgató tanácshoz.

A megválasztott rendes tanár kötelezett tagja az orsz. nyugdíjintézetnek, melybe az alapfizetés után az 5%-ot a fentartó testület fizeti.

A megválasztott tanár állását *f. évi szept. 1-én* köteles elfoglalni.

Karczag, 1897. június 28.

Horváth Ferencz,
igazgató-tanár.

2—2

Hajnal Elek,
a gymn. ig. tanács elnöke.